

МІЖРЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
ХУДОЖНЬОГО МОДЕЛЮВАННЯ ТА ДИЗАЙНУ М. ЛЬВОВА

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА НА ТЕМУ:

Методичні аспекти виховання учнів в процесі вивчення історії

ПІДГОТУВАЛА:
ФУТОРСЬКА Л.М.,
ВИКЛАДАЧ ІСТОРІЇ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ КАТЕГОРІЇ,
СТАРШИЙ ВИКЛАДАЧ

Зміст

Вступ

Основна частина

I. Модель навчально-виховного процесу у МЦПТОХМД м. Львова.

II. Методичні аспекти виховання учнів в процесі вивчення історії.

1. Урок у діяльності педагога.

2. Вікові та психологічні особливості учнів 16-18 років.

3. Педагогічне керівництво організацією і веденням навчально-виховного процесу.

4. Позакласна робота як основа виховання учнів у навчанні історії.

III. Місце уроків про Другу світову війну у формуванні історичного світогляду та патріотичності українця.

Підсумок

Використана література.

Вступ

Розширює світогляд і виховує в учнів патріотичні почуття та національну гордість історія. Вона потрібна всім: це людська пам'ять. Історична наука та освіта тісно переплетені з вихованням.

Сьогодні у вихованні панує виховна криза, а саме проблема цінностей. Історичний досвід свідчить, що перемагає система тих цінностей, які реально винагороджуються у житті. Жахливо навіть подумати, що як взірець майбутнього нашого суспільства приймемо цінності корумпованих кланів, що процвітають нині. Їх мета очевидна – зробити націю слухняною. Але основні цінності виховання – це виховання самоповаги, гідності і національної свідомості. Треба боятися байдужості і пасивності. У вихованні учня, вважаю, слід покладатися і на власні очі, вуха, розум. Всі ми різні від народження і це від нікого не залежить, а щоб завдяки вихованню стати людьми, залежить від нас.

Основні форми виховного процесу для викладача історії – це урок і позаурочна діяльність. На уроках, відтворюючи наше минуле у поєднанні з найкращим, що було – матимемо тверді основи нашого власного виховного ідеалу, а саме виховання національно свідомої особистості.

I. Модель навчально-виховного процесу у МЦ ПТО ХМД м. Львова

В умовах радикальних перетворень суспільного життя перед людством завжди встають проблеми пошуку нових життєвих орієнтацій, нові системи цінностей та ідеалів.

Корінні зміни соціально-економічних і політичних реалій в Україні, переоцінка фундаментальних духовних основ відбувається, на жаль, в умовах занепаду культурних традицій і моральних цінностей. У системі освіти ці процеси породжують визначену розгубленість, суперечливість і безсистемність у вихованні і навчанні підростаючого покоління. Об'єктивні закономірності суспільного розвитку, будівництво правого демократичного суспільства в Україні вимагають від педагогів переосмислення цілей, задач, принципів, змісту, форм і методів освіти та виховання. Модель навчально-виховного процесу у нашому закладі будується на основі багатокомпонентного, варіативного змісту освіти, вікових індивідуально особистісних норм розвитку учнів, застосування особисто орієнтованих педагогічних систем, вибору перспективних освітніх технологій, комп'ютерної підтримки навчання, діагностичних і стимулюючих форм контролю і оцінювання досягнень учнів, турботи про їх фізичне і психічне здоров'я. Повнота, яскравість думок, почуттів, образів, які переживають учні у навчально-виховному процесі, – необхідна умова розвитку їхньої індивідуальності.

Гуманістичні цінності освіти зумовлюють зміну авторитарно-дисциплінарної моделі навчання на особистісно-орієнтовану. Сутнісними ознаками цих змін є навчання і виховання особистості на засадах індивідуалізації, створення умов для саморозвитку і самонавчання, осмисленого визначення своїх можливостей і життєвих цілей.

Особистісно-орієнтована освіта вимагає всеохоплюючої психологізації навчально-виховного процесу, опори на надійну діагностичну основу. Сучасний освітній заклад має використовувати діагностику не селективну, а стимулюючу, супроводжуючу, яка є підґрунтям для прийняття і реалізації педагогічно доцільних рішень.

Особистісно-орієнтоване навчання передбачає нову педагогічну етику, визначальною рисою якої є взаєморозуміння, взаємоповага, творче співробітництво. Ця етика утверджує не рольове, а особистісне спілкування (підтримка, співпереживання, утвердження людської гідності, довіра); зумовлює використання особистісного діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукання до обміну думок, вражень, моделювання життєвих ситуацій; включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки, самопізнання. Принципово важливою є орієнтація на розвиток творчості – творчої активності, творчого мислення, здібностей до адекватної діяльності в нових умовах.

Отже, найголовнішими ознаками особистісно-орієнтованого навчання є багатоваріантність методик, уміння організувати навчання одночасно на різних рівнях складності, утвердження всіма засобами цінності і гідності особистоті.

Диференціація та індивідуалізація навчання і виховання є основоположним принципом роботи МЦ ПТО ХМД м. Львова. У нас створюється педагогічна система на засадах врахування освітніх потреб, можливостей і пізнавальних інтересів учнів, яка забезпечує як роботу з обдарованими дітьми, так і запобігання неуспішності і відставанню учнів. Це досягається, зокрема, ефективним поєднанням інваріантної і варіативної складових Базового навчального плану у задоволенні запитів учнів і досягненні ними найкращих освітніх результатів.

У нашому закладі створені передумови поглибленого вивчення окремих предметів; додаткові години спрямовуються на факультативні заняття; діють навчально-виховні комплекси в окремих галузях знань і опановувати їх зміст на більш високому рівні володіння предметом. Викладач сам обирає форми і структуру навчальних занять, керуючись педагогічною доцільністю, що зумовлює результативність навчання і виховання учнів.

Широкого використання у нашому навчально-виховному процесі набувають нові інформаційні технології. Зокрема, є кабінет, обладнаний мультимедійною дошкою і три комп'ютерних класи.

Контроль за рівнем навчальних досягнень учнів здійснює викладач на підставі загальних критеріїв і норм оцінювання навчальних досягнень учнів. Принципово змінюється система оцінювання навчальних досягнень учнів на основі діагностичних методик багатобальної шкали оцінок, розвитку самооцінки.

II. Методичні аспекти виховання учнів в процесі вивчення історії.

Організація і здійснення виховної роботи – тривалий і складний процес. Його успіх чималою мірою залежить від того, хто поведе учня у складних лабіринтах світу історії. І тому завдання викладача – підготувати вихованця до участі в позакласній роботі як у творчому підсумковому рівні уроків історії, бо така діяльність дає більше можливостей для національного й патріотичного виховання громадянських якостей учнів.

В цій роботі, на прикладі вивчення теми «Друга світова війна і Україна» показано організацію і проведення уроків у взаємозв'язку з позакласними заходами. Під керівництвом викладача учні мають можливість самостійно аналізувати отриману інформацію, досліджувати обрані проблеми, працювати з документами, свідченнями очевидців та ін..

Отримавши можливість самореалізуватися, учень почне усвідомлювати, хто він, яка його роль у вирішенні цих проблем. І дуже важливо, якщо учень зрозуміє, чому переміг у війні саме наш народ, які людські якості допомогли йому вистояти. А завдання викладача – зосередити увагу на цих якостях, навести приклади героїчних подвигів, мотивувати їх, і, найголовніше, на уроках і позакласних заходах дати можливість учням показати власну позицію.

Історична освіта має активно сприяти формуванню гармонійно розвинутої і цілісної особистості, здатної до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, спрямованої на процвітання України.

Безпосередньо викладачі історії повинні зосередити свою увагу на забезпеченні виховання особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, сучасної європейської цивілізації, сприяє розвитку і збагаченню українських культурно-історичних традицій, вихованню культури міжетнічних і міжособистісних відносин, формуванню навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості.

1. Урок у діяльності педагога

Як відомо, урок є основною організаційною формою навчання. Характеризуючи урок, у психолого-педагогічній і методичній літературі робиться акцент на трьох основних умовах, що забезпечують його ефективність.

Загально-педагогічна умова включає педагогічні вимоги, яким, власне, повинен відповідати урок.

Методична умова передбачає відповідність педагогічних вимог до даного конкретного навчального предмета згідно з його специфікою.

Психологічна умова пов'язана з тими психологічними закономірностями, що лежать в основі знань, навичок і умінь. Виконання психологічної умови дозволяє активізувати пізнавальну активність учнів, забезпечує їх спільну діяльність, визначає особливості контакту з викладачем.

Як відомо, навчання – це двосторонній процес. З одного боку, ефективність навчання визначається тим, наскільки викладач правильно організує розумову діяльність, використовує можливості пам'яті, формує в учнів навички самостійної навчальної діяльності, враховує вікові й індивідуальні особливості та інше. З іншого боку, ефективність навчання залежить від активності пізнання і діяльності самого учня. Безумовно, на діяльність учнів великий вплив має особистість викладача, його активність, готовність до навчання.

Таким чином, на хід уроку впливають моральні, особистісні особливості педагога, його емоційний стан, уміння володіти увагою аудиторії і так далі. З огляду на все це можна припустити, що в основі будь-якого уроку лежить єдиний процес взаємодії викладача й учнів.

Кожний викладач повинен розуміти, що проведення якісного ефективного уроку (тобто, такого, який досягає мети) є провідним завданням педагога, основною складовою його діяльності. І якщо раніше, коли в навчальному процесі переважав традиційний, чітко регламентований урок, достатньо було говорити про планування та підготовку до уроку, то сьогодні, що характеризується насамперед технологічністю підходів до всіх складових процесу навчання, вимагає від викладача саме проектування, що дає можливість перейти від довільних, хаотичних дій до послідовної, науково обґрунтованої діяльності. Під педагогічним проектуванням уроку я розумію розробку системи взаємодій викладача та учнів, яка дозволяє досягти певної чітко сформульованої мети навчально-виховного процесу.

2. Вікові та психологічні особливості учнів 16-18 років.

Успішне вивчення історії на уроках та ефективне проведення позакласних заходів залежить від врахування психологічних особливостей навчання історії та вікових характеристик учнів. Відомо, що кожен вік є якісно особливим етапом психічного розвитку та характеризується багатьма змінами, які у своїй сукупності складають своєрідність структури особливостей учня на тому чи іншому етапі розвитку.

Наш навчальний заклад — МЦ ПТО Х МД м. Львова — набирає на вивчення учнів після закінчення 9 та 11 класів загальноосвітньої школи. Отже, вивчення історії базується на програмі для 10-11 класів.

Цей період у житті дитини може стати і часто стає важким у виховному відношенні, якщо батьки та інші дорослі не обізнані з особливостями її розвитку, не зважають на них і продовжують виховувати так, як виховували у молодшому шкільному віці, або ж навпаки, ставлять до дитини такі вимоги, як до дорослого. Підлітки потребують

великої уваги до себе. Труднощі у вихованні зникають, якщо вихователі розуміють зміни, які відбуваються у психологічному житті дітей цього віку, поважають ті нові тенденції, які в ньому народжуються і сприймають їх реалізацію, відповідно організовуючи різні види їх діяльності і взаємини у колективі, участь у громадському житті нашої країни.

В сучасних умовах стало очевидним, що життєвий досвід підліткового віку, його домінуючі цінності і норми поведінки набули історичних змін. За короткий історичний період в нашому суспільстві відбулися глибинні зміни в різних сферах життя, які вплинули на процес становлення підростаючої особистості. В результаті на очах сучасного покоління відбулася суттєва перебудова загальної спрямованості особистості підлітка.

«Перехідний вік» характеризується якісними змінами, що виникають у психіці дитини на стику двох віків і визначаються зміною новоутворень. У перехідний від дитинства до дорослості період індивідуально проходить великий шлях у своєму психічному розвитку: через внутрішні конфлікти з самим собою та іншими, через зовнішні зриви і внутрішні сходження до «придбання» почуття особливості.

Навчання для підлітка є основним видом діяльності. І від того, яка успішність підлітка, залежить його психічний стан. Переваги цього віку, як зазначає А.К.Маркова, полягають у вибірковій готовності підлітка до всіх видів навчальної діяльності, які роблять його дорослим у власних очах.

Тому в цьому віці особливо важливою є реалізація резервних можливостей особистості в колективі.

Як відмічає у своїй книзі «Возрастая и педагогическая психология» Петровський, головною особливістю підлітків є виникнення у них уявлень, що «вони вже не діти» (почуття дорослості), що проявляється у прагненні «бути і вважатися дорослим». Це знаходить відображення у відносинах з дорослими, відношення «слухняності» вони прагнуть замінити на відношення «рівності».

Учень 16-17 років прагне до ствердження власної особистості, для нього характерна часто перебільшена оцінка власних сил і можливостей, він не сприймає пряму вимогу «сліпого» підкорення. У цьому віці отримує розвиток стійкий змістовний інтерес до діяльності, допитливість до всього цікавого, значного. Нерідко помітно прагнення підлітка знати все ґрунтовно, уміти щось робити по-справжньому і вирішувати питання самостійно. У цьому віці починають формуватися професійні інтереси і диференційоване відношення до навчальних предметів: до «потрібних», «цікавих» – з одного боку, і «непотрібних», «неважливих» – з іншого. У підлітків висока активність може призвести до раптового знесилення, шалена радість змінюється смутком, впевненість у собі переходить у зніяковіння, егоїзм чергується з альтруїстичністю, високі моральні прагнення змінюються низькими спонуканнями, пристрасть до спілкування – замкнутістю в собі, тонка чутливість переходить в апатію, жива зацікавленість – в розумову байдужість, прагнення до читання – в зневагу до нього, устремління до нового, до реформувань – в любов до стандартів, шаблонів, захоплення спостереженнями – в безконечні розміркування.

Сучасні дослідники підліткового віку зійшлися у важливості визначення одного з протиріччя. З одного боку, підлітковість – це вік соціалізації, вращування в світ

людської культури та суспільних цінностей, а з другого боку – це вік індивідуалізації, відкриття та утвердження власного унікального і неповторного Я.

Підлітковий вік, як суперечний вік, є часом досягнень, часом певних втрат. Підліткові досягнення пов'язані зі стрімким «Я», опанування нової соціальної позиції. Підліткові втрати корелюють зі зникненням дитячого світосприймання, безтурботного і безвідповідального способу життя, що пов'язано з сумнівами у собі, у своїх здібностях та інших людях.

Саме в підлітковому віці проявляються нові мотиви навчання пов'язані з формуванням життєвої перспективи, і бажанням виконати задумане «стає джерелом пізнавальної активності підлітків».

Хоча учбові «позиційні» мотиви (отримувати хороші оцінки, займати краще становище в групі) можуть бути сильними, проте вони часто ведуть до формального використання учбової діяльності.

Суттєвими особливостями мислення учнів цих вікових категорій є розвиток більш складних форм мислення у зв'язку із засвоєння абстрактного матеріалу, теорій, закономірностей, загальних понять при вивченні навчальних предметів гуманітарного циклу.

Підліток дуже чутливий до оцінних суджень викладачів. Інтерес до навчання послаблюється, якщо педагоги проявляють нетактовність, несправедливо оцінюють знання учнів, применшують успіхи одних і переоцінюють інших.

Пізнавальні та соціальні мотиви навчання підлітків розвиваються в єдності.

Розвиток інтелекту в підлітків тісно пов'язаний з розвитком творчих здібностей, які передбачають не лише засвоєння інформації, а й вплив інтелектуальної ініціативи та створення чогось нового.

Найважливіший інтелектуальний компонент творчості – це перевага так званого дивергентного мислення, яке передбачає, що на одне і теж запитання може бути безліч однаково вірних та рівноправних відповідей. Мистецтво педагога, насамперед, у тому, щоб своєчасно розпізнавати сферу творчого напряму учня та стимулювати її розвиток у бажаному напрямку.

Учні, наприклад, охоче відшуковують літературний матеріал до історичних тем, з інтересом ставляться до різних практичних занять. Центральне місце починає займати аналіз змісту матеріалу, його своєрідності та внутрішньої політики. Тому в цьому віці спеціальним завданням для викладача повинно стати навчання вмінню логічно обробляти матеріал. Від цього залежить не тільки успішність, глибина та міцність знань, але і можливість подальшого розвитку інтелекту та здібностей учнів. Враховуючи цю особливість, необхідно передбачати вправи, направлені на формування вмінь будувати логічно зв'язані висловлення описового, різнорідного, аргументного характеру. У 10-11 класах загальноосвітніх шкіл змінюється характері форми навчальної діяльності, зміст засвоєваних знань ускладнюється, вони стають більш узагальненими. Все це і багато іншого потребує від учня більш високого рівня організації розумової діяльності. Психологи відмічають, що підлітки вже здатні до

більш високого аналітико-синтетичного сприймання предметів та явищ дійсності, вони вчать самостійно робити глибокі, змістовні висновки та узагальнення, у них формується абстрактне мислення.

3. Педагогічне керівництво організацією і веденням навчально-виховного процесу.

Педагогічна технологія є алгоритмом діяльності викладачів та учнів і відповідає таким критеріям, як концептуальність, систематичність, керованість, ефективність, відтворюваність. Усі сучасні освітні технології успішно реалізуються, якщо викладач здійснює планування навчального змісту на весь навчальний рік, виділяючи при цьому стрижневі лінії. Викладач має право на самостійне планування освітнього процесу, тобто на зміну послідовності вивчення матеріалу в межах теми.

Педагогічне керівництво організацією і веденням навчально-виховного процесу передбачає:

- Чітку постановку навчальних цілей, їх уточнення з орієнтацією на досягнення запланованих результатів;
- Організацію навчання за допомогою спеціально визначеного добору форм, методів, прийомів;
- Оцінку поточних результатів;
- Корекцію навчання;
- Підсумкову оцінку результатів;

Це вимагає певного підвищення професіоналізму викладача, дозброєння його новими знаннями, сучасними компетенціями, методами і технологіями, які б дозволили йому перебудувати навчально-виховний процес відповідно до нових вимог і підходів. Діяльність викладача дуже складна і різноманітна. За різними підрахунками, вона містить від 25 до 40 видів конкретних дій. Всі вони впливають на кінцевий результат, хоча їхня роль в ієрархічній структурі навчально-виховного процесу не однакова.

У педагогічній літературі останнім часом робилися спроби розробити певні вимоги та підходи, здатні забезпечити перетворення навчання на процес розвитку особистості. Серед них:

- 1) Навчання повинне мати характер навчально-пізнавальної діяльності учнів, яка має результатом зміну якостей (рис) особистості, що здобуває своє втілення у діяльності і ціннісних орієнтаціях учня;
- 2) Учень повинен перетворитися на суб'єкт навчання, тобто, разом з викладачем стати співавтором навчального процесу, що передбачає його участь в організації і проведенні навчального заняття, його особисту зацікавленість у досягненні позитивних результатів.
- 3) Викладач на уроці виступає організатором, керівником і помічником учня в процесі навчально-виховної діяльності, а не основним джерелом знань учня та їх оцінювачем.

Отже, під організацією навчально-виховного процесу розуміємо систему взаємовідносин і взаємодій між викладачем та учнями, учнів між собою, а також спроби структурування навчального процесу, матеріалу, дій викладача і учнів. Під управлінням розуміємо прямий, безпосередній вплив викладача на учнів під час проведення уроків і позакласних заходів з метою зміни їх характеру діяльності.

На мій погляд, для реалізації даних щодо вікових особливостей потрібно спеціально організовані вправи для формування вмінь дискутувати, обговорювати, сперечатися з приводу почутого. У цьому віці інтенсивно розвивається довільна логічна пам'ять, зростає вміння логічно обробляти матеріал задля навмисного запам'ятовування.

Спираючись на властивості особистості учнів 16-18 років:

1. Необхідно врахувати об'єм роботи для кожного учня, визначити наближені строки виконання.
 2. Слід врахувати сумісність учнів при виконанні якої-небудь спільної діяльності.
 3. Бажано уникати нав'язування будь-якої діяльності, хай навіть такої, що здається викладачу цікавою і корисною; повністю виключати наказовий тон.
 4. Варто було б давати учням більше самостійності, і довіряти їм (розвиток почуття відповідальності).
 5. Необхідно давати відповідну оцінку діяльності учнів, багаторазово обдумати способи і засоби заохочення і покарання щодо конкретного учня; пам'ятати про те, що діти дуже вразливі, гостро переживають невдачі; наперед передбачати можливість невдач, не наражати на них учнів або готувати учнів до них.
 6. Потрібно не забувати, що цей вік найбільш сприятливий для морального виховання.
 7. Враховуючи зародження в учнів цієї вікової групи інтересу до зарубіжних подій, використовувати це в позакласній роботі (засідання на тему «Наші однолітки за кордоном», мітинги, телемости, дебати, вечір-портрет, вечір-хроніка, стінгазети.)
 8. Якщо увага учнів не зосереджена, розсіяна в ході заходу слід використовувати закликаючи до уваги фрази типу: «Дуже цікаво відмітити...», «Цікавий той факт, що...», «Прислухайтесь...».
 9. Варто прислуховуватись до думок, інтересів і відносин учнів, використовувати їх в роботі.
 10. Необхідно виключати з ужитку різкі судження як про самих учнів, їх вчинки, так і про їх пристрасті. Про те, що їм важливе.
- Завдання психологічних особливостей учнів – необхідна передумова успішного виконання вибору відповідних форм позакласної роботи, визначення змісту цих форм, організації та проведення позакласного заходу.

4. Позакласна робота як основа виховання учнів у навчанні історії.

В методичній літературі традиційно розрізняють три форми позакласної роботи: індивідуальну, групову та масову.

Індивідуальна позакласна робота проводиться з окремими учнями, які готують повідомлення і доповіді про знаменні дати та події, видатних людей, вивчають вірші і пісні, уривки з літературних творів, виготовляють наочні посібники, оформляють стінгазети, альбоми, стенди і т. д. . Індивідуальна робота може проводитися постійно або епізодично.

Групова форма позакласної роботи має чітку організаційну структуру і відносно постійний склад учасників, об'єднаних спільними інтересами. До цієї форми, наприклад, належить краєзнавчий гурток. Позитивно зарекомендували себе і комбіновані гуртки, де поєднуються різні види діяльності, наприклад: розучування пісень і підготовка інсценівок, позакласне читання і дослідницька діяльність з подальшим обговоренням вивченого. Заняття в гуртках, як правило, проводяться регулярно.

Масові форми позакласної роботи не мають чіткої організаційної структури. До них відносять такі заходи як вечори художньої самодіяльності, фестивалі, конкурси, тематичні вечори і лінійки. Ці заходи проводяться епізодично.

Види позакласної роботи, що забезпечують оптимальні результати, повинні мати такі характеристики:

- Інформативність і змістовність: сприяють реалізації практичних та загальноосвітніх цілей позакласної роботи;
- Ситуативність: переважна більшість видів позакласної роботи повинна включати «набір» ситуації, які є предметним фоном і стимулом до цілеспрямованих вчинків;
- Емоційність форм і способів реалізації: сприяє підвищенню інтересу учнів до іншої діяльності.

Позакласна робота виховує колективістські якості учнів, формує адекватні особисті відношення. Вона пов'язана із створення колективу, що передбачає товариську взаємодопомогу, співпереживання і визначення свого місця у колективі.

Позакласна робота сприяє розширенню сфери застосування вмінь і навичок, які були здобуті на уроках історії. Якщо позакласна робота супроводжує увесь курс вивчення історії, то вона успішно підтримує так звану близьку мотивацію, так як у кожному елементі навчального процесу створюються умови для застосування набутих знань, умінь і навичок, що в свою чергу, забезпечує стійке позитивне відношення до навчання.

В основі позакласної роботи лежить самоуправління учнів. Саме вони є суб'єктами позакласної роботи: вона проводиться ними заради них. Їх бажання та інтереси є визначальними при виборі форм і змісту позакласної роботи.

Кожен гурток, кожна секція не тільки планує позакласну роботу взагалі, керуючись загальним планом навчального закладу, але й передбачає форму звіту. Звітність не потрібно розуміти у «бухгалтерському» розумінні цього слова. Це мають бути цікаві, змістовні вихідні заходи.

Завданням викладача також є формування смаку учнів, формує адекватні особистості відношення. При обговоренні пропозицій запропонованих учнями викладач повинен спонукати учнів до ідеї єднання форми і основний напрям роботи.

Позакласна робота пов'язана зі створенням колективу в цілому і всередині його – мікроколективів, що передбачає товариську взаємодопомогу, «відчуття плеча», співпереживання і визначення свого місця в колективі, вміння співвідносити свої бажання з бажанням більшості. Успішною робота може бути лише при умові

доброзичливих відношень її учасників один до одного, при цьому важливо помічати досягнення, шукати і знаходити ще нереалізовані можливості своїх товаришів.

Мета учасників позакласної роботи – вдосконалення практичних вмінь і навичок учнів з історії, підвищення інтересу до її вивчення. Гурток – це одна з форм організації навчання.

Незалежно від основного призначення гуртка загальні вимоги до організації їх роботи:

- 1) Актуальність тематики;
- 2) Зв'язок з навчальною тематикою;
- 3) Доступність матеріалу, покладеного в основу занять;
- 4) Відповідність тематики ті віку учнів їх інтересам і вподобанням.

Назва гуртка повинна відображати основний напрям роботи гуртка.

При організації гуртка необхідно, щоб учні чітко визначали ціль занять гуртка, зрозуміли свою роль у їх роботі, щоб кожен член гуртка знав, як буде виконана їх робота.

В гуртку учні відносно вдосконалюють свої знання, уміння, навички. Гурток готує учнів до участі в різноманітних заходах з історії, сприяє їх самопізнанню, самоствердженню.

Заняття гуртка не регламентовані навчальною програмою. У зв'язку з цим відкриваються безмежні можливості для дослідницької діяльності педагога, вдосконалення його методичної майстерності. У процесі підготовки і проведення занять викладач може перевірити правильність своїх передбачень і гіпотез, ефективність форм, методів, прийомів, практичну і виховну значимість підготовлених їм матеріалів, їх вплив на формування особистості учня.

Участь у роботі гуртка добровільна. Проте, потрібно домагатись утворення сталого складу гуртка, дотримання окремих правил, які регулюють його діяльність. Заняття проводиться 1 раз в тиждень за сталим розкладом. Кількість членів гуртка залежить від напрямку його діяльності.

На першому занятті викладач знайомиться їх складом гуртка, пояснює учням чим вони будуть займатися, виявляє рівень їх історичної підготовки і інтереси, наявність дружніх зв'язків, мотиви, які спонукали записатися саме до цього гуртка. Структура занять і зміст роботи гуртка визначаються виходячи з його цільових установок, особливостей контингенту учнів з врахуванням можливостей навчального закладу, особистості та рівня педагогічної майстерності викладача.

На усіх етапах роботи гуртка особливий інтерес для учнів являє спілкування зі своїми однолітками, особистість викладача – керівника гуртка, наявність прямого та зворотного зв'язку з навчальним процесом. Що підвищує практичну значимість оволодіння діяльністю у позаурочний час.

При створенні гуртків враховуються інтереси учнів, і, звичайно, можливості та смаки викладача, оскільки без цього практично не можливо керувати гуртком.

Принципи позакласної роботи з історії – вихідні положення, які визначають вимоги до її змісту, методів і форм організації. Вони відповідають цілям та завданням усієї позакласної роботи в навчальному закладі та ілюструють суть педагогічної діяльності викладача-організатора позакласної роботи.

Основними організаційними принципами позакласної роботи з історії є принципи добровільності та масовості, принцип урахування і розвитку індивідуальних особливостей та інтересів учнів, принцип зв'язку позакласної роботи з уроками.

Принцип добровільності полягає в тому, що учні включаються в позакласну роботу за власним бажанням. Цей принцип має свою особливість: учень, який сам визначив свою участь в тому чи іншому виді позакласної діяльності, бере на себе добровільне зобов'язання продовжувати вивчення історії, що вимагає від нього додаткових зусиль. Принцип масовості передбачає активну участь в позакласних заходах якнайбільшої кількості учнів з різним рівнем підготовки. Принцип урахування і розвитку індивідуальних особливостей та інтересів учнів передбачає врахування в контексті діяльності учнів їх власного досвіду, інтересів, бажань, нахилів, світогляду, емоційно-почуттєвої сфери та статусу особистості в колективі. Принцип зв'язку позакласної роботи з уроками перш за все полягає в тому, щоб забезпечити єдність практичних, розвиваючих та виховних цілей позакласних занять та уроків. Він також передбачає зв'язок навчальних матеріалів, які використовуються в позакласній роботі, з матеріалом діючих навчально-методичних комплексів з історії.

Позакласна робота базується на володінні учнями навичками та вміннями, набутими на уроках історії, тому дуже важливим є те, щоб учні як найповніше використовували ці навички та вміння під час позакласного заходу. Водночас позакласна робота має позитивно впливати на навчальну діяльність учнів з історії. Г.І. Мокроусова і Н.Ю. Кузовлева доповнюють вище сказані принципами комплексності, захопленості та розвитку ініціативи та самодіяльності. Принцип комплексності має забезпечити єдність і взаємозв'язок патріотичного, морального, естетичного, трудового і фізичного виховання. Позакласна робота з історії повинна виховувати патріота, щирого громадянина, який з повагою ставиться до своєї країни та її народу. Цей громадянин має бути чесним, порядним, розуміти людей, з якими спілкується, поважати і допомагати їм.

Принцип захопленості пов'язаний з вибором конкретних цікавих прийомів, які сприяють ефективному досягненню поставлених завдань, а також зі змістом навчальних матеріалів, який має бути новим, незвичайним, захоплюючим, здебільшого країнознавчого характеру.

Принцип розвитку ініціативи та самодіяльності передбачає стимулювання й розвиток в учнів самодіяльності та ініціативи в роботі. Саме в позакласній роботі викладач має надати учням можливість самостійно використати свої знання і вміння, залучити робити їх все, що стосується підготовки та проведення позакласного заходу, вміло і непомітно керуючи цим процесом. Самодіяльність – це основа творчості, а саме творче задоволення в роботі завжди сприяє необхідності працювати краще, знати історію досконаліше. Ініціатива має стати життєвою позицією кожного учня. Всі вищеназвані принципи доповнюють один одного і в цілому забезпечують цілеспрямований, послідовний, систематичний і водночас різнобічний вплив на розвиток особистості.

III. Місце уроків про Другу світову війну у формуванні історичного світогляду та патріотичності українця

Чим далі від нас відходить в історію 20 ст., тим помітнішою стає проблема пошуків нових шляхів виховання молоді. Дослідники наполягають на переосмисленні вже зробленого, а якщо виникатиме необхідність, то і на створенні нового літопису. Серед важливих доленосних подій історії нашого народу особлива увага приділяється Другій світовій війні. Саме цю тему сучасні історики вважають занадто складною і багатомірною. Тому в наукових працях останніх років набагато повніше і

об'єктивніше розкриваються сторінки участі народу України в найбільшому воєнному конфлікті світової історії. Визначаючи важливість нових підходів до цієї теми в історичній науці, неможливо не визнавати її позитивну роль у процесі виконання освітньо-виховних завдань, які поставлені перед історією як навчальним предметом. В першу чергу, мається на увазі впровадження нових методологічних засад в процесі навчання та подолання формального підходу до виховання через «олюднення» історії. Тому бажання зробити процес вивчення та усвідомлення учнями історії України 40-50х років 20 ст. більш якісним, допомогти учням здобути певної комплексності у важливих питаннях участі українців у Другій світовій та радянсько-німецькій війнах, зокрема у питанні ролі ОУН – УПА у війні, спонукало мене як викладача історії планувати тему «Україна під час Другої світової війни (1939-1945рр.)» у тісному зв'язку з позакласними заходами.

Тема 8.

Україна під час Другої світової війни (1939-1945рр.)

Мета: усвідомлення ролі України та українців і Другій світовій та радянсько-німецькій війнах, що були доленосними подіями середини 20 ст., та в результаті яких була відвернута загроза не тільки для нашої Батьківщини та її народу; це було порятунком від нациського поновлення народів європейських країн, що потім змогли стати на шлях економічного та соціального прогресу.

Основні поняття: «радянізація», антифашистська коаліція, Голокост, рух Опору, окупаційний режим, депортація, ОУН – УПА, остарбайтери, дивізія СС «Галичина».

Інтеграційні зв'язки: всесвітня історія, географія, соціологія, українська література, економіка.

Засоби навчання: підручник (Турченко, Ф. Панченко, П. Тимченко, С. Новітня історія України. Частина друга. 1939 – початок 21 століття. 11 клас – Київ: Генеза, 2019. – 384с.); історична карта («Друга світова війна 1939-1945рр.») ; схеми; таблиці (хронологічні, соціологічні, порівняльні); навчально-методичний посібник (Задорожна Л. Тема: Україна в Другій світовій війні (1939-1945рр.) – Кривий Ріг: Етюд – Сервіс, (2020р. – 66с.); фото; мікрофон; магнітофон; комп'ютер; проектор, мультимедійна дошка.

Форми навчання: самостійна робота, практична робота, групова діяльність учнів, дискусія, семінар, конференція, екскурсія.

План вивчення теми.

- 1 урок. Радянсько-німецькі договори 1939 року і західноукраїнські землі.
- 2 урок. Радянізація західних областей.
- 3 урок. Окупація України військами Німеччини та її союзників.
- 4 урок. Окупаційний режим в Україні.
- 5 урок. Розгортання руху Опору в Україні.
- 6 урок. Україна у 1943 році.
- 7 урок. Україна на завершальному етапі війни.

8 урок. Культура України в роки війни.

9 урок. Наш край в роки війни.

10 урок. Тематичне оцінювання.

Загальна проблема теми: коли почалися військові дії на території України, її мешканці почули декілька закликів до боротьби. Комуністи закликали виступити на боротьбу проти німецьких фашистів за Радянську Батьківщину; оунівці – до боротьби проти більшовицького режиму за незалежну Українську державу; німецька влада агітувала приєднання до неї в боротьбі проти «більшовиків і євреїв» за « нову Європу».

Чи приєдналась більшість українців до одного з цих закликів?

За що і проти кого в Другій світовій війні вів свою боротьбу український народ?

Вивчаючи тему «Україна під час Другої світової війни (1939-1945 рр.)» я запропонувала учням такі форми позакласної роботи за групами:

- Після 1 уроку підібрано літературу та оформлено виставку з теми, яку розглянули;
- Після 2 уроку учні виготовили демонстраційну таблицю «Радянська Західної України: позитивні і негативні сторони». Організувала зустріч з Головою Львівського обласного товариства політичних в'язнів і репресованих п. П. Франком;
- Після 3 – 4 уроків складала сценарій і провели вечір-хроніку про гідний внесок людей у забезпечення розгрому нацистських військ;
- Після 5 уроку складала сценарій і провели тематичний вечір «УПА – 70», Запрошений Юрій Шухевич і Ігор Дерев'яний (науковий співробітник Центру досліджень визвольного руху);
- Після 6 – 7 уроків учні зібрали і оформили папку матеріалів про військові операції 1943 – 1944 рр. На основі документів підготували конференцію про долю галичан під час війни та відеопрезентації;
- Після 8 уроку запропонувала учням вивчити напам'ять поезії і пісні військової тематики;
- Після 9 уроку провела екскурсії у музей Романа Шухевича в с. Білогорща, на Личаківському (до меморіалу УГА) і Янівському (до могили Січових Стрільців і закатованих політв'язнів) цвинтарях;
- Після 10 уроку учні написали твір – есе «Війна у житті моєї родини».

План уроку « Розгортання руху Опору в Україні»

Тема. Розгортання руху Опору в Україні

Мета уроку: схарактеризувати рух Опору та його головні течії; дізнатися, в яких умовах, хто і як вів боротьбу проти загарбників на окупаційній території України.

Очікувальні результати:

Після цього уроку учні зможуть:

- Характеризувати і порівнювати течії руху Опору;
- Визначати умови боротьби проти загарбників в окупаційній Україні;
- Складати політичні портрети;
- Висловлювати власну думку;

- Аргументувати свої позиції;

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання:

- Карти « Друга світова війна 1939-1945рр.; Окупаційний режим в Україні. 1941-1944рр. Рух Опору»;
- Схема «Складові руху Опору в Україні»;
- Історичні документи;
- Роздатковий матеріал;
- Підручники
- Фотопортрети політичних та історичних осіб (М.Хрущов, С. Ковпак, С . Бандера, А. Мельник, Я. Стецько, Б. Шухевич, О. Теліга та ін.);
- Комп'ютер, мультимедійна дошка, відеопрезентації;
- Додаткова література;

Основні поняття: партизанський рух; комуністично-комсомольське підпілля; ОУН; ОУН – М ; ОУН – Б; «Поліська Січ»; УПА; похідні групи;

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань учнів.

Діяльність викладача

Формування проблемної ситуації:

- Що означає поняття «Рух Опору»?
- Визначте причини його виникнення на території України.

Передбачена діяльність учнів

- Бесіда;
- Перевірка виконання домашнього завдання

II. Вивчення нового матеріалу.

1. Пізнавальне завдання: визначити особливості Руху Опору на Україні.

Порівняти його течії згідно з планом:

- 1) Види Руху Опору;
- 2) Мета та завдання боротьби;
- 3) Форми та методи діяльності;
- 4) Результати та наслідки.

2. Викладач пропонує лекцію, протягом якої учні відповідають на питання плану (викладач веде лекцію за допомогою схеми «Складові Руху опору»)

Учні – списують у зошит (оформляють у вигляді таблиці);

Відповіді записують самостійно у таблицю.

III. Закріплення та використання здобутих знань.

Проблема: «На початку 1990-х рр. дослідник О. Субтельний писав : «Під час війни величезна більшість населення України лишалася політично нейтральною, більше дбаючи не про організацію опору, а й про те, щоб якимось вижити». Спробуйте сформулювати свою точку зору на рух Опору в Україні за допомогою документів та користуючись попереднім планом».

Перевірити таблицю за допомогою історичних документів.

IV. Домашнє завдання: підготувати матеріали по темі «Українській Повстанській Армії – 75» (доповідь пише кожний учень) за групами:

- 1 група – «Історія боротьби УПА»
- 2 група – «Програмний документ УПА»
- 3 група – «Портрет Романа Шухевича»
- 4 група – «Подвиги українського жіноцтва»
- 5 група – «Документальні розповіді про воїнів УПА мого регіону»
- 6 група – «Поезії та пісні про УПА»

Для учнів – групова практична робота:

1 ряд – 53 – 59 док.;

2 ряд – 59 – 66 док.;

Бесіда, обговорення результатів практичної роботи, перевірка таблиці;

Формування висновків, вирішення поставленої проблеми.

Складові Руху Опору

- Радянський (партизани, підпілля);
- ОУН – М, ОУН – Б (УПА, Похідні групи);
- Пасивний спротив населення;
- Польський;

Документи п'ятої групи навчального посібника

51. Із статті «Перші тижні неволі»

52. Із циркулярного листа генерал-фельдмаршала В. Кейтеля про посилення боротьби з повстанським рухом на окупованих територіях (16 вересня 1941 року)

53. Із постанови нелегального ЦК КП (б) У про розвиток партизанського руху в Україні.

54. Бойове донесення командування вінницького партизанського з'єднання ЦК КП (б) і УШПР про підсумки рейду з 19 липня по 14 серпня 1943 року.

55. Довідка в ЦК КП (б) У про підпілля в тилу у німців на Україні (16 липня 1942 року).

56. Текст присяги членів підпільної організації «Народна гвардія», що діяла в засідних областях Української РСР (не раніше грудня 1942 року).

57. Акт відновлення Української держави (Львів, 30 червня 1941 року).

58. З листівки УПА «за що бореться Українська Повстанська Армія?»

59. Із доповідної записки Українського штабу партизанського руху (УШПР) до ЦК КП (б) У (січень 1943р.)

60. Із постанов III конференції ОУН самостійників-державників (Степана Бандери) (лютий 1943р.)

61. Статус товариства «Просвіта»

64. Статут Дніпропетровського міського комітету місцевої самопомоги ім. Т. Шевченка.

65. Оголошення німецько-фашистського господарчого командування м. Дніпропетровська про покарання безробітних, які не з'явилися на біржу праці (29 грудня 1941 року).

66. З доповіді командування фашистського батальйону пропаганди про важкий економічний стан населення на окупованій радянській території (1 листопада 1942 року).

Підсумок

Обрана тема актуальна, особливо, для викладання предметів гуманітарного циклу, бо включає діалог викладача та учнів із різними інтелектуальними здібностями, щирий інтерес до результатів своєї праці, визнання самооцінки.

В роботі узагальнено результати власної праці щодо обраної педагогічної проблеми і вирішено, на прикладі однієї навчальної теми, завдання про взаємозв'язок уроку з позакласною роботою. Використовувала навчальну, наукову і методичну літературу. Робота містить рекомендації щодо практичного використання педагогічних методик та освітніх технологій у процесі підготовки і проведення уроків теми «Друга світова

війна та Україна» у тісному зв'язку з позакласними заходами. Усі форми навчання спрямовані на закріплення, поглиблення та розширення теоретичних знань.

У першому розділі дано характеристику навчально-виховного процесу в МЦ ПТО ХМД м. Львова в цілому та уроку як основній формі навчання зокрема. Відповіді на питання «Що передбачає позакласна робота з історії?», «Які її форми та принципи?» і «Як керувати навчально-виховним процесом?» містить другий розділ. Третій розділ присвячено методиці організації і проведенню уроків у взаємозв'язку з позакласною роботою на прикладі теми «Друга світова війна та Україна».

Оскільки справжній фахівець, навіть набувши високого професійного рівня, ніколи не зупиняється, завжди шукає щось нове, доповнює власні напрацювання, – сподіваюся, що ця робота допоможе збагатити досвідом колег, які розширюють межі своїх знань.

Використана література

1. Андреева В., Григора В. Настільна книга педагога. – Харків : «Основа». 2006-352с.
2. Бурлака Я., Вихрущ В. Про форми організації навчальної діяльності школярів. ||Радянська школа. – 1984, -- №5 – с.39 – 44.
3. Дайри Н. Основное усвоить на уроке. – Москва: Просвещение, 1987. – 192 с.
4. Книга Пам'яті України. – Київ. 2000.

5. Коваль М. Україна: 1939-1945: Маловідомі і непрочитані сторінки історії. – Київ, 1995-284с.
6. Король В. Історіографія історії України періоду Другої світової війни. || Вісник КНУ. Історія-№ 63 – 64. – Київ, 2002. – с16.
7. Король В. Трагедія військовополонених на окупованій території України в 1941 – 1944 роках. Київ, 2002. – 173с.
8. Маркова А. Психологія обучения подростка. – Москва: Просвещение,1999. – 385с.
9. Мартиненко С., Хоружа Л. Загальна педагогіка: Навчальний посібник. – Київ: МАУП, 2002. -297с.
10. Мірчук А. Українська повстанська армія. – Київ, 2001. – 450с.
11. Німецько-фашистський окупаційний режим на Україні : Збірник документів і матеріалів. – Київ, 1963.-384с.
12. Петровський А. Возрастная и педагогическая психология. – Москва: Педагогика,1980.-238с.
13. Пехота О. Освітні технології: Навчально – методичний посібник. – Київ : А.С.К.2001.-256с.
14. У боротьбі за волю України. Книги 1 – 2. || Львівське обласне товариство політичних в'язнів і репресованих. – 2007. – 352с.
15. Українська Повстанська Армія. Історія нескорених/ В. Вятрович та ін.. Львів: Центр досліджень визвольного руху, 2007. – 352 с.
16. Філософія Освіти 21 ст.: проблеми і перспективи. Методичний семінар 22. 11.2000р. Збірник. – Київ, 2000, випуск 3. – 543с.
17. Г. Фреймен. Антропоцентричні засади організації навчального процесу на уроках історії. || «Історія в школі»,~3 – 4 , 2005.
18. Шанковський Л. Легенда про початок УПА й факти. – Львів : т Універсум, 1997. – 128с.
19. Ягупов В. Педагогіка: Навчальний посібник. – Київ: Либідь, 2003-560с.